

GALA GALACTION, SCRITORUL CĂLĂTOR

prof. POPA GABRIELA
LICEUL „VOIEVODUL MIRCEA”, TÂRGOVIȘTE

Literatura lui Gala Galaction înscrie una dintre cele mai interesante prezențe pe tărâmul creației epice românești de după 1900. Povestitor strălucit, unul dintre marii artiști ai limbii, Galaction și-a publicat primele scrieri - poezii, nuvele, foiletoane, în reviste de orientare marcat democratică, precum și tendițe moderne, conduse sau numai înrâurite de Macedonski. Publicist, cronicar, eseist, povestitor, dramaturg, romancier, G. Galaction este o personalitate complexă și originală. Proza lui Gala Galaction se diversifică larg de la reverie, evocare, poem -eseu la note de călătorie.

Gala Galaction, memorialistul și călătorul, are ca înaintași pe N. Milescu, Dinicu Golescu (*Însemnare a călătoriei mele*), Bolintineanu (*Florile Bosforului, Reverii*), V. Alecsandri (*Buchetiera de la Florența, Călătorie în Africa*), Ghica. Este cel care prin reportajele și evocările sale îl anticipează pe Geo Bogza.

Proza lui G. Galaction, prin erudiția rafinată, prin umor și grija stilistică îl alătură eseistului Al. Odobescu. Dar Gala Galaction reușește să estompeze, mai mult decât înaintașul său, contururile între speciile literare și granițele între genuri, inovația constând și în vizibila infiltrare a concepțiilor și interpretărilor sale, directe sau sugerate prin alegorie și simbol, imprimând creației o tentă eseistă. Caracterul eseistic e accentuat și de spontaneitatea, verva, sinceritatea și subiectivismul scriitorului. Scriitorul este un liric, un descriptiv, un filozof. Cumulul acestor trăsături dă naștere unei specii caracteristice prozei sale: poemul - eseu.

Datorită complexității, creația sa a fost greu de încadrat într-o anumită specie sau cu o tematică precisă: realistă, romantică, fantastic - folclorică sau teologică.

Se știe, că Gala Galaction a călătorit foarte mult iar slujba de defensor ecleziastic i-a dat posibilitatea să cunoască locuri, pe oameni cu tradițiile și obiceiurile lor. Toate acestea l-au făcut să exclaim: „*Frumos e pământul țării noastre!*”.

Serviciul său era mai mult de voiaj, cu anchete, delegații și drumuri pe la episcopii, mănăstiri. Răspunzând pentru județele Olteniei, el le cutreiera de-a lungul și de-a latul, cu trenul, cu căruța sau pe jos. În felul acesta vede și admiră frumusețile naturale ale țării și își notează cu minuțiozitate în caietele sale observații, note de călătorie, minunate tablouri peisagist - literare. Unele dintre acestea le-a încredințat tiparului.

Debuturile ca reporter de călătorie și ca nuvelist constituiau probe de netăgăduit ale posibilităților sale literare.

Încă de la terminarea liceului (iunie 1898) acceptă invitația lui N. D. Cocea, de a merge împreună la mănăstirea Agapia. Dorea să vadă locuri necunoscute ale patriei și să confrunte cunoștințele acumulate la istorie și geografie, cu realitatea. Vizitează Moldova cu monumentele sale: Trei Ierarhi, Teatrul Național - din Iasi, mănăstirile Secu, Sihăstria, Văratul (cu mormântul Veronicăi Micle) și Agapia. În aceste zile va scrie reportajul *Pomușoara*, în care destănuia noutatea, ce o constituie lăcașurile de cult moldovene, pentru el.

Pentru Gala Galaction sentimentul religios, ce plutește în jurul lăcașurilor de cult, e puternic timbrat de un sentiment estetic, în numele căruia va cere conservarea lor¹, și de un sentiment patriotic; păstrarea acestor monumente artistice o consideră o adevărată datorie, impusa și de valoarea lor istorică, de simbol al unității poporului.²

Volumul *Biserița din Răzoare* evidențiază calitățile lui Gala Galaction, de eseist, peisagist și povestitor, cu teme diferite de teologie, sociale, fantastice și folclorice, care coexistă armonios.

¹ Gala Galaction, „Agapia veche”, în: vol. *La țărnuț mării*, 1916, p. 80; „Biserica cu plopi”, în: vol. *Răboji pe bradul verde*, 1920, p. 102; „La Sihla”, în: vol. *Clopoțele din Mănăstirea Neamțu*, 1916, p. 173.

² *Idem*, „Toamna în jurul sântelor altare”, în: *Ziua Domnului*, p.28.

Iată cum caracterizează Ion N. Dobre (Nichifor Crainic) acest poem - reverie, ce dă și titlul volumului; el intuia cu exactitate farmecul aparte și fluidul simțirii creștine care o străbate: „*Lumină, culori, perspectivă, transparență și plasticitate grigoresciană. Și din atâta realitate evidentă, sub focul soarelui văratic, te trezești, pe nesimțite, la acel sfârșit mistic, evocator al somnului de veci «la umbra pridvoarelor eterne». E uimitoare această alunecare de la concret la abstract, de la masiv la diafan...*”.

Titlul celui de-al doilea volum, *Clopotele din Mănăstirea Neamțu* (1916), este dat de un poem - eseu inițial, Gala Galaction își exprima nostalgia față de trecutul glorios al înaintașilor și cel de viață intens-culturală a mănăstirilor. Iar starea de visare și meditație este accentuată de sunetul clopotelor.

Și al treilea volum, apărut în 1916, *La țărnuțul mării* poartă titlul unui poem - eseu. Aici frământărilor interne se exteriorizează în zburciunile valurilor. Mijloacele folosite (paralelisme, hiperbolarea și elogiul imensității), sunt caracteristice eseistului romantic. Un poem-eseu va deschide și al patrulea volum *Răboj pe bradul verde* din 1920. Bradul, văzut de G. Galaction ca simbol al permanenței, se constituie într-un răboj de socoteli cu el însuși (făcând aluzie la încercările sale literare dintre 1916-1920).

Cea care se constituie în fundalul poemelor - eseu este natura. Ea oferă materialul cu ajutorul căreia concepțiile filosofice, meditațiile asupra sentimentelor, capătă expresii artistice simbolice. G. Galaction o personalizează și o cântă cu un sentiment de pietate estatică sau cu o imaginație a cărei supremă delicatețe nu o împiedică să fie viguroasă.

Natura, în toată grandoarea ei, este însuflețită când cu divinități păgâne, când cu cele creștine. Natura titanică sau minusculă este concepută de G. Galaction panteistic iar firavele aspecte ale naturii și neputința micilor viețuitoare îl fac pe scriitor să mediteze la efemeritatea lumii.

Poemul-eseu este o specie originală care cântă o natură romantică, un ecran imens de proiectare a concepțiilor și sentimentelor revărsate din viața interioară a scriitorului - filosof.

Scriitorul a fost un peisagist extraordinar și acest lucru se poate observa pe parcursul întregii sale opere, nu numai în poemul-eseu. Pentru a sugera trăirea interioară, intensitatea ei, scriitorul caută corespondențe artistice tot în natură. Iată un exemplu în romanul *Roxana*: „*În sfârșit, trenul s-a mișcat din gară și a luat-o în jos, spre Olt... Unde albia era mai largă și mai revarsată, se ridica spre codrii suspendați, stol de fluierături și țipete de fierăstrău.*

Unde matca se strâmta și se prăbușea în subteranele de piatră, vijelia cea stridentă, se prefăcea în mânia bubuitoare și în horcăială de infern gătuț. Valurile veneau călare pe valuri până la un stâlp de pod, până la o stană curmezișă, se năpusteau în ea ca trăsnetul și se risipeau într-un fulger de furie albă și de spumă”....

O modalitate folosită des de preotul și scriitorul G. Galaction este confesiunea, pe care o realizează pe un ton sobru, de spovedanie, însă, fără stridențe. Un gen de confesiune sunt și poemele-eseuri.

Memorialele de călătorie sunt cele care reușesc să îngemăneze toate cele trei modalități poemul - eseu, reveria și confesiunea, fiind o chintesență a acestora.

Jurnalul de călătorii al lui G. Galaction este un adevărat memorial. Scriitorul și-a notat impresiile în acest jurnal, mai ales în călătoriile din afara țării. Paginile sale descriptive - picturale dezvăluie spiritul său savant, înflăcărat de sentimente patriotice.

Gala Galaction observă locurile prin care trece și interferează trecutul cu prospețimea clipei prezente reușind să esențializeze imaginile și să le intensifice.

Aflându-se în călătorie la Roma, iată ce-i scria unui prieten (Alexandru Zamfirescu - pseudonimul poetului Matei Elian): „*Sunt doritor de pacea câmpiilor noastre. Atâta viață urbană atâtea monumente, atâta ocean omenesc..., de la o vreme, te răstoarnă și te înspăimântă! Și atunci, iată-ne barbari sfinși, dorind pacea bărăganelor noastre sau fluierul din vale sau depărtatul lătrat al câinelui de la stână!... Pe aici e splendid, dar...*”.

Călătoriile lui G. Galaction au fost numeroase și uneori, au constituit sursa de inspirație pentru unele din nuvelele și povestirile sale. Un exemplu este nuvela *Vioara lui Hugolin* (*Adevărul literar și artistic*, 225 - 420 \1928) în care a avut prilejul să descrie Viszegradul (Ungaria) și a evoca o călătorie întreprinsă cu vaporul pe Dunăre.

Țările vizitate au fost multe - Egipt, Italia, Ungaria, Bulgaria, Turcia, Grecia, Israel, iar călătoriile au fost prilejuate atât de conferințele ținute pe teme religioase, cât și în interes personal sau parlamentar. Din toate aceste călătorii, G. Galaction a trimis spre publicare impresiile sale, diferitelor reviste și ziare ale vremii sub genericele: *În Pământul Făgăduinței* (*Dimineața*, nr. 7407 -7448 \1927) și *Scrisori către Simforoza* (în *Universal*, nr. 75 – 230/929, p.3). O bună parte din ele le-a retipărit în volumul *Scrisori către Simforoza –În Pământul Făgăduinței* din 1930. Volumul s-a bucurat de o primire elogioasă din partea unor prestigioși critici literari.

Perpessicius observa dubla semnificație a conținutului său: „*Memorialul de călătorie la Mormântul Mântuitorului, jurnal de notațiuni, la fața locului, cu geografia și textul biblic, al unui fervent și pravoslavnic ortodox - Scrisori către Simforoza - interesează în aceeași măsură biografia părintelui Gala Galaction ca și literatura română, în genere*”.

Al. A. Philippide remarcă esența și puterea de emoționare a însemnărilor de călătorie ale lui G. Galaction, în care viziunea artistică a prozatorului se întrepătrunde cu sobrietatea destăinuirilor sale în spiritul blândeții și toleranței credinței ortodoxe: „*Noul volum al părintelui G. Galaction cuprinde note de călătorie în Palestina. Este istorisirea unui pios hagialăc, istorisire, însă, în care pietatea nu întuneca spiritul de observație al călătorului și însușirile artistice ale scriitorului Gala Galaction. Părintele Galaction știe să dozeze cu multă cumpăneala aluziile biblice cu care își aghezmuește observațiile și știe să împrăstie cu cumpătat meșteșug miresmele credinței în impresiile sale de călătorie, notate sobru și sigur, cu o desăvârșită îndemânare... Acest lucru dă, de altfel, cărții sale o savoare specială. Ceea ce ajută la această impresie este faptul că (în acest volum, cel puțin) credința ortodoxă a părintelui Galaction este foarte puțin fanatică. Se desprinde din paginile sale o calmă resemnare, o blândețe infinită și o mare toleranță... Acest caracter de toleranță distinge, de altfel, ortodoxismul. Părintele Galaction își face un „point d'honneur” din aceasta*”.

G. Galaction a manifestat predilecția pentru genul literar-epistolar. El scrie *Scrisori către școlari*, *Scrisori deschise*, *Scrisori fără plic*, *Scrisori teologice*. Dorea să continue seria *Scrisorilor către Simforoza* cu *Scrisori către epigonii Simforozei*, *Scrisori către Orișan*, *Scrisori către Edgar*...

Un alt memorial de călătorie va scrie Gala Galaction peste numai câțiva ani, când va fi pelerin la Sfântul Munte, și-l va publica în seria de articole cu titlul, *Mările din Miazăzi și Sfântul Munte* (din *Dimineața* nr. 9504 - 9620\1933 p.3). Și va fi republicat în volum, cu titlul *În grădinile Sf. Antonie*. G. Galaction amintește de vechile legături dintre așezările athonite și Țările Române, și de multele și prețioasele urme și mărturii românești - portrete de domni și voievozi, documente de arhivă de pe Muntele Athos (Grecia).

În toată această literatură memorialistică, de evocare sau peisagistă, în poemul-eseu, răzbate suflul religios, specific lui Gala Galaction, care nu-i știrbește cu nimic din frumusețe și îl definește ca om și ca artist.

Bibliografie:

Gala Galaction, *Jurnal*, vol. IV, București, Editura Albatros, 1996.

Gala Galaction, „*Agapia veche*”, în: vol. *La țărnuț mării*, 1916, p. 80; „*Biserica cu plopi*”, în: vol. *Răboji pe bradul verde*, 1920; „*La Sihla*”, în: vol. *Clopotele din Mănăstirea Neamțu*, 1916.

Ion. N. Dobre, în *Viața românească*, an. I, nr. 1, 25 feb. 1914.

Niculiu, Adriana, *Gala Galaction, omul și scriitorul prin el însuși*, București, Editura Cartea Românească, 1971.

Perpessicius, *Mențiuni critice*, vol. III, București, Editura Fundației pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1936.

Philippide, Al. A., 1930, „În Pământul Făgăduinței de G. Galaction”, în: *Viața Românească*, an XXIII, nr. 4-5, aprilie-mai, p. 144.
Șerban Cioculescu, în *România literară*, nr. 49/1969.